

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษา “นาฏกรรมการสูบบุหรี่ของผู้หญิง : การจัดการภาพประทับ” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ต้องการจะรู้ว่าพวกเธอมีวิธีการแสดงออกอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงถึงกระบวนการนำเสนอตนเองต่อบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ปฏิสังสรรค์ด้วย โดยมีผู้ร่วมปฏิสังสรรค์ใครบ้างที่เป็นผู้ร่วมอ้างพฤติกรรมในการสูบบุหรี่ของเธอ พฤติกรรมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ที่แสดงออกทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลอื่นเป็นอย่างไร และสำหรับในการปฏิสังสรรค์ที่จะไม่เชื่อต่อการสูบบุหรี่ เธอมีวิธีการจัดการกับตนเองอย่างไร หรือถ้าหากมีผู้ร่วมปฏิสังสรรค์ที่มีแนวโน้มว่าไม่เป็นมิตรต่อการสูบบุหรี่ของเธอ เธอมีวิธีจัดการอย่างไร และสิ่งสำคัญคือเพื่อที่จะทราบภาพประทับของพวกเธอที่ได้สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ คืออะไร การทำความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เข้าใจได้ว่าพวกเธอมีแนวความคิดต่อตนเองอย่างไร โดยใช้แนวคิดการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์แนวนาฏกรรมเป็นกรอบในการศึกษา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาก็คือ ผู้หญิงที่สูบบุหรี่ที่ทำงานในโรงแรมแห่งหนึ่ง จำนวน 9 คน

เนื่องจากผู้ศึกษาเริ่มการศึกษาจากการมองพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้หญิงว่า เป็นสิ่งที่สังคมไทยไม่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัย “ทำไมวัยรุ่นจึงสูบบุหรี่” ของเรวดี ขยาสิริ และคณะ (2543) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนต่างก็ยอมรับว่าสังคมยังไม่ยอมรับ และมีความรู้สึกในด้านลบอย่างมากต่อผู้หญิงที่สูบบุหรี่ และต่อกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูบบุหรี่ แม้การสูบบุหรี่จะไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่ถูกสังคมประณามมากนักเมื่อเทียบกับการเสพยาเสพติดชนิดอื่น ๆ เช่น เฮโรอีน กัญชา ตมกาว ฯลฯ แต่ก็ไม่ใช่พฤติกรรมที่สังคมยกย่องเชิดชู หรือสนับสนุน สำหรับคนทั่วไปแล้ว ถ้าเป็นไปได้ก็ไม่ต้องการให้คนใกล้ชิดสูบบุหรี่ ผู้ศึกษาเห็นว่าปรากฏการณ์ของผู้หญิงสูบบุหรี่มีความใกล้เคียงกับปรากฏการณ์ของ “ผู้ถูกประทับตรา” ประเภทอื่น ๆ ที่แม้ปัจจุบันสังคมยอมรับมากขึ้น แต่ก็ต้องการให้ถูกละเลย หรือคนใกล้ชิดมีลักษณะของพฤติกรรมนั้น ๆ เพราะฉะนั้นผู้

ศึกษาจึงเห็นว่า เป็นไปได้ยากที่ผู้หญิงสูบบุหรี่ จะสามารถสูบบุหรี่ได้อย่างเปิดเผย หรือตรงไปตรงมาอย่างที่ใจตนเองต้องการ

ดังนั้น การศึกษาปรากฏการณ์ลักษณะนี้ มีความเหมาะสมที่จะใช้แนวคิดการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมแนวนาฏการ (Dramaturgical Symbolic Interactionism Perspective) เพื่อทำความเข้าใจ และแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่สูบบุหรี่จะมีกลยุทธ์อย่างไรในการแสดงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ โดยที่ได้รับการยอมรับในสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ของที่ทำงานพวกเขาต้องทำงานอยู่ภายใต้ภาวะบีบบังคับเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ต่าง ๆ รวมทั้งกฎหมายในการห้ามสูบบุหรี่ในสถานที่สาธารณะ ฯลฯ ต้องพบปะติดต่อกับผู้คนที่หลากหลาย ซึ่งก็ต่างมีความคิดทั้งที่ยอมรับและไม่ยอมรับผู้หญิงที่สูบบุหรี่ พวกเขาจึงต้องมีวิธีในการนำเสนอตนเองอย่างระมัดระวังเป็นพิเศษ

ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมี การแสดง (Performance) ที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละคนในการปกปิด หรือเปิดเผยทั้งตัวตน และวิธีการสูบบุหรี่ โดยปฏิริยาของครอบครัว หรือบุคคลนัยสำคัญ ซึ่งก็คือ พ่อแม่ สามี แฟน หรือลูก เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการสนับสนุน หรือต่อต้านพฤติกรรมให้เป็นที่เปิดเผยได้มากน้อยแค่ไหนด้วย รวมทั้งประสบการณ์ก็เป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้บุคคลมีความเชี่ยวชาญในการนำเสนอตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยรู้ว่าจะต้องนำเสนอตนเองต่อผู้อื่นอย่างไร เพื่อโน้มน้าวให้บุคคลเหล่านั้นเชื่อ และยอมรับการแสดงบทบาทตามที่เธอต้องการ

ทีม (Team) ก็จะช่วยอำรงพฤติกรรมในการสูบบุหรี่ของพวกเขา ซึ่งทีมแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ก็คือ ทีมที่มากกว่า 1 คน และทีม 1 คน โดยทีมที่มากกว่า 1 คนในแต่ละทีม ก็คือกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษานั้นเอง ด้วยเป็นผู้ที่สูบบุหรี่เหมือนกัน จึงรวมตัวกันเป็นทีมได้ง่าย โดยที่ภายในทีมก็จะมีการสร้าง common reality ซึ่งเป็นชุดของความเชื่อร่วมกันไม่ว่าจะเป็นทางด้านเวลาที่เหมาะสมในการสูบบุหรี่ สถานที่ที่เหมาะสมในการสูบบุหรี่ ความชอบธรรมในการสูบบุหรี่ เป็นต้น ส่วนทีมอีกประเภทหนึ่ง คือ ทีม 1 คน หรือในที่นี้เรียกว่า การเปิดการแสดงเดี่ยว ก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละคนก็มีการเปิดการแสดงเดี่ยวด้วยเช่นกัน ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป

ฉาก (Region) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำเสนอตนเอง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายหน้าฉาก (front region) ว่าเป็นสถานที่เปิดการแสดงในฐานะของผู้ที่สูบบุหรี่ ที่จะต้องมีผู้ชม (audience) แต่บางครั้งก็ไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าเป็นใคร แต่รู้ว่าจะต้องมี เราอาจเรียกได้ว่าเป็นผู้ชมที่คาดหมายได้ (prospective audience) ส่วนหลังฉาก (back region)

เป็นสถานที่สำหรับเตรียมการแสดง หรือเป็นสถานที่ที่สนับสนุนให้เกิดการแสดง โดยมีรูปธรรม 2 ประการคือ สถานที่ที่ช้อนร้านพฤติกรรมการสูบบุหรี่หรืออย่างสมบูรณ์ คือไม่มีผู้ชมแน่ ๆ และสถานที่ที่ถูกตัดสินว่ามีบริบทไม่เหมาะสมที่จะเปิดการแสดง หรือมีผู้ชมบางคนที่คาดหมายว่าจะไม่เป็นมิตรต่อการสูบบุหรี่ เพราะฉะนั้นกลุ่มตัวอย่าง (นักแสดง) จึงต้องคิดเกี่ยวกับการจัดบริบท หรือการเลือกบริบทที่เหมาะสมในการจะเปิดการแสดงต่อไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีความสับสนไหลของสถานที่ สถานที่หนึ่ง ๆ สามารถเป็นได้ทั้งหน้าฉากและหลังฉาก ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ หรือตีความตัวชี้ต่าง ๆ เช่น ประเภทของผู้ชม, อุปกรณ์ประกอบฉาก คือ ที่เขี่ยบุหรี่ ป้ายประกาศห้าม หรืออนุญาตให้สูบ ของกลุ่มผู้ชมเหล่านี้ ถ้าหากมีผู้ร่วมปฏิสังสรรค์เป็นบุคคลที่ไม่เป็นมิตรกับการแสดงของเธอ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ก็คือ หัวหน้าแม่บ้าน เพราะถ้าถูกหัวหน้าแม่บ้านจับได้ว่าสูบบุหรี่ในสถานที่ที่ทางโรงแรมไม่อนุญาตก็จะถูกลงโทษ วิธีการเมื่อพบกับบุคคลที่ไม่เป็นมิตรกับการแสดงของเธอ ก็คือ การไม่เปิดการแสดงในขณะนั้น (ไม่สูบบุหรี่) ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ต้องเสี่ยงที่จะถูกลงโทษนั่นเอง ดูเหมือนว่าจะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่พวกเธอก็ต้องต่อต้านกับความต้องการสูบบุหรี่ของตนเอง

ภาพประทับใจ (Impression Management) ของพวกเธอที่ได้สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ ในฐานะของผู้ที่สูบบุหรี่ เนื่องจากพวกเธอมีระดับการเปิดเผยตัวตนที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความต้องการที่จะมีภาพประทับใจของผู้สูบบุหรี่แตกต่างกันไปด้วยคือ กลุ่มที่เปิดเผยตัวตน ในฐานะผู้สูบบุหรี่ จะยอมรับได้ถ้าจะมีภาพประทับใจของผู้สูบบุหรี่ ส่วนกลุ่มที่ค่อนข้างไม่เปิดเผยตัวตนในฐานะผู้สูบบุหรี่ ก็จะไม่ต้องการที่จะมีภาพประทับใจของผู้สูบบุหรี่เลย แต่ถึงอย่างไรทั้งสองกลุ่มก็ต่างต้องการให้คนอื่นที่เข้าร่วมปฏิสังสรรค์ในชีวิตประจำวัน ได้เห็นภาพประทับใจอื่น ๆ ที่พวกเธอต้องการนำเสนอด้วย ซึ่งเป็นภาพประทับใจในแง่บวกต่าง ๆ ในเชิงบวก ภาพของพวกเธอที่ดูดีมาก ขึ้น ดูน่าประทับใจมากขึ้น ภูมิความหมายในเชิงบวกมากขึ้น และปฏิกิริยาของเพื่อนร่วมปฏิสังสรรค์ที่มีต่อพวกเธอก็จะเป็นในทางบวก หรืออย่างน้อยก็ไม่ใช่ทางลบ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นองค์ประกอบให้การปฏิสังสรรค์ของพวกเธอเป็นไปอย่างราบรื่น สำหรับชีวิตการทำงานแล้วสิ่งเหล่านี้ก็จำเป็นสำหรับความก้าวหน้าของพวกเธอ

ข้อค้นพบในการศึกษาก็คือ แม้ว่าพวกเธอจะมีความแตกต่างกันในการเปิดเผย หรือปกปิดความลับเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการแสดง หรือต้องการมีภาพประทับใจอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน ทุกคนต่างก็ต้องระวังอยู่ในกรอบอันหนึ่งที่แสดงถึงระดับของการแสดงออก การตามใจตนเองที่มีขอบเขตจำกัด คือ แม้แต่ผู้สูบบุหรี่ตัวฉกาจ ก็ต้องกลัวหัวหน้าแม่บ้าน เพราะ

หัวหน้าแม่บ้านเป็นผู้ชมที่มีความสำคัญเป็นผู้ตัดสินความก้าวหน้าทางด้านอาชีพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเพื่อให้การดำเนินชีวิตประจำวันให้มีการปฏิสังสรรค์ไปได้อย่างต่อเนื่องตลอดรอดฝั่ง ทั้งกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ที่จะมีภาพประทับใจของผู้สูบบุหรี่ และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องการมีภาพประทับใจของผู้สูบบุหรี่เลย ทุกคนต่างก็ให้ความสำคัญกับการมีภาพประทับใจของผู้สูบบุหรี่ที่ดี โดยทุกคนต่างก็มีการจัดการหรือควบคุมกับภาพปรากฏ (appearance) และกิริยาท่าทาง (manner) ที่เหมาะสม และทุกคนก็ต้องการที่จะมีภาพประทับใจของพนักงานที่ดีเหมือนกัน คือ มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ไม่สูบบุหรี่ให้แขก หรือลูกค้าเห็น หลังจากสูบบุหรี่เสร็จก็จะมีการกำจัดกลิ่นของบุหรี่ ฯลฯ

ผลการศึกษาที่ได้นำมาสู่ข้อสรุป ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการศึกษาแนวคิดการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมแนวนาฏการ (Dramaturgical Symbolic Interactionism Perspective) ได้ว่า กลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จในการแสดงของตน คือ การแสดงสมบทบาท เพราะสามารถสื่อสารอย่างสอดคล้องประสานกับภาพประทับใจที่บุคคลพยายามที่จะเสนอให้คนอื่นรับรู้ได้อย่างน้อยก็ในระดับหนึ่ง เช่น สำหรับบุคคลที่ต้องการปกปิดตัวตน หรือวิธีในการสูบบุหรี่ สามารถทำได้โดยที่พนักงานคนอื่น ๆ ไม่ทราบ เป็นต้น วัฏธรรมที่ชัดเจนอีกประการหนึ่งคือ อย่างน้อยในขณะนี้กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนต่างก็ได้รับการยอมรับจากที่ทำงาน ไม่ได้ถูกเพื่อนร่วมงานรังเกียจที่เป็นผู้หญิงสูบบุหรี่ ไม่มีใครถูกตำหนิ จนต้องถูกออกจากงาน ทุกคนสามารถประสานชีวิตประจำวัน และการสูบบุหรี่ได้ดี หรือเหมาะสมโดยที่บางครั้งก็ต้องปรับความต้องการของตน เพื่อที่ไม่ไปขัดแย้งกับโครงสร้างที่มีกฎระเบียบข้อห้ามมากมาย แต่บางครั้งก็สามารถสร้าง "โครงสร้าง" ที่สอดคล้องกับความต้องการของพวกเขาเอง

และนอกจากนี้ข้อค้นพบที่ได้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า บุคคลกระทำต่อสิ่ง หรือสถานการณ์ต่าง ๆ จากพื้นฐานความหมายของสิ่ง หรือสถานการณ์เหล่านั้นที่มีต่อตัวเขา โดยความหมายของสิ่ง หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้มาจาก หรือเกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลนั้น ๆ กับบุคคลอื่น ๆ บุคคลเป็นผู้กระทำที่เลือกสรร ตรวจสอบ หยุดยั้ง จัดกลุ่มใหม่ และปรับเปลี่ยนความหมายต่าง ๆ ผ่านกระบวนการตีความ (interpretive process) ตามสถานการณ์ทางสังคมที่เขาเผชิญ และตามทิศทางของการกระทำของเขา (Blumer 1969) ซึ่งในการแสดงของพวกเขา ก็แสดงให้เห็นว่ามีพลวัตเช่นนั้นเกิดขึ้นจริง ๆ เช่น มีการนิยามสถานที่ และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการสูบบุหรี่ตามความเหมาะสมกับสถานที่นั้น ๆ

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีทั้ง 2 คือ แนวคิดการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์แนวนาฏการ (Dramaturgical Symbolic Interactionism Perspective) และทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์

(Symbolic Interaction) ต่างก็ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้ที่ active ไม่ยอมจำนนต่อโครงสร้างที่เหนือกว่า ในเรื่องนี้ผู้ศึกษาได้เห็นว่ามีผู้หนึ่งที่สูบบุหรี่สามารถตอบสนองของความต้องการของตนในที่ทำงาน ซึ่งมีกฎระเบียบข้อห้ามอยู่มากมาย ไม่นับรวมอคติทางสังคมของผู้คนในวงกว้าง ด้วยการใช้กลยุทธ์มากมายทั้งของตนเอง และปรับโครงสร้าง ข้าพเจ้าพวกเขายังสามารถแสดงได้สมบทบาทในฐานะที่เป็น “สมาชิก” คนหนึ่งขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลา เนื่องจากมีระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 5 เดือน ที่จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้หญิง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ จึงต้องใช้เวลาพอสมควรที่หากลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมให้ข้อมูลโดยสมัครใจ ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างไม่มาก ซึ่งถึงแม้ว่าจะหากกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ก็ต้องใช้เวลาพอสมควรอีกที่พวกเขาจะให้ความไว้วางใจที่เปิดเผยมูลในส่วนที่ผู้ศึกษาต้องการ กลุ่มตัวอย่างที่ได้จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในองค์กรแห่งเดียว ข้อสรุปที่ได้จึงไม่สามารถครอบคลุมถึงผู้หญิงที่สูบบุหรี่ทั้งหมด สำหรับการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากไม่ได้เน้นถึงบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ร่วมปฏิสังสรรค์ แต่เน้นให้ความสำคัญเฉพาะกลุ่มตัวอย่างว่า พวกเขาจะมีการแสดงออกพฤติกรรมในการสูบบุหรี่แตกต่างกันอย่างไร ภาพประทับที่ต้องการสำหรับพวกเขาคืออะไร ซึ่งผลการศึกษาไม่ได้ตอบคำถามว่า อะไรคือปัจจัยที่ทำให้บุคคลแสดงออกแตกต่างกัน เช่น ให้ความสำคัญกับความต้องการที่จะสูบบุหรี่ของตนเองมากกว่า หรือให้ความสำคัญกับปฏิภรียาของบุคคลรอบข้าง กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ หรือเกี่ยวข้องกับอำนาจที่มีอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล หรือเกี่ยวข้องกับระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในองค์กรนั้น ๆ ฯลฯ

นอกจากนี้การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ก็เป็นระเบียบวิธีที่น่าสนใจ เพราะเป็นระเบียบวิธีที่เลือกการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก ผลสรุปที่ได้จากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างนั้น ก็จะสามารถครอบคลุมถึงประชากรทั้งหมดมากขึ้น